

ORIJENTACIJE

ISTINOLJUBIVOST, TEMELJ MEĐUSOBNOG POVJERENJA

Josip Baloban

1. UVOD

Navikli smo slušati, a ponekad i sami izustiti ove i njima slične rečenice: „Imati povjerenja u nekoga to je nešto najljepše na svijetu.“ „To je osoba (mojeg) povjerenja.“ „Taj čovjek jednostavno ulijeva povjerenje.“ „Uvjeren sam da je ta osoba spremna učiniti sve da sačuva stečeno povjerenje.“ „Među nama nema više onog osnovnog međusobnog povjerenja i poštivanja.“ „Teško se danas nekome posve povjeriti.“ „Ne želim da mi povjerenje bude ponovno izigrano.“ „Teško da ću se ikada više nekome do kraja povjeriti.“ Sve te rečenice izraz su čovjekovog svakidašnjeg pozitivnog, ali i negativnog, nerijetko bolnog iskustva. U nj smo ušli kao malo dijete, koje je postupno ulazilo u stvarnost pra-povjerenja. Čovjekovo iskustvo pra-povjerenja temeljno je za sva kasnija iskustva povjerenja u našem životu kako u pozitivnom, tako i u negativnom smjeru.

Problem međusobnog povjerenja i njegovo (ne)prakticiranje neodvojivo je od čovjeka i njegove povijesti. Gdje se susreću dvojica ili trojica i gdje žive i rade dvoje ili troje, tamo je prisutna zbilja međusobnog povjerenja. Ono je, htjeli mi to ili ne, čovjekova sudbina. Ono je naša sadašnja sudbina kako na obiteljskoj i timskoj, te župnoj odnosno na redovničkoj razini, tako i na nacionalnoj i internacionalnoj razini.

Kada se izgubi, odnosno u pitanje dovede povjerenje istodobno je u pitanju uspješnost međusobnog života. Povjerenje je sposobnost koja se ne može kupiti niti se može preko noći steći. Ono se ne može iznuditi već jedino se može steći trajnom autentičnom angažiranošću čitave osobe. Povjerenje je slično ljubavi. Ono se poput ljubavi trudi oko nečega i pomaže nečemu i nekome da raste.¹ Kod povjerenja odlučujuća je ljubav prema istini i istinitosti drugoga u njegovoj drugačitosti. A ljubav je sastavni dio istinoljubivosti.

2. TKO JE ISTINOLJUBIV ČOVJEK?

Istinoljubiv čovjek je osoba koja voli istinu, za nju se svesrdno zauzima bez obzira na moguće teškoće. Ne zatvara oči pred istinitošću vlastite životne stvarnosti i istinitošću osobe pored sebe. Istinoljubiv čovjek je osoba koja priznaje datu stvarnost onakvom kakva ona jest, te priznaje i prihvaća osobu u njezinoj takvosti. To ujedno znači dvostruko: S jedne strane istinoljubiv čovjek ne polazi od zamišljene i idealizirane stvarnosti. Ne polazi od idealiziranog i apstraktnog čovjeka koji, ustvari, u real-

¹ FROMM, E., „Umijeće ljubavi“, Zagreb, 1986, 30.

nosti ne postoji, nego polazi od čovjekovog realnog bivovanja koje ovaj izražava u svojem mišljenju i ponašanju. S druge strane istinoljubiv čovjek dopušta, zapravo računa s promjenom stvarnosti, ali ne uvijek odmah nego postupno. Time nitko nije već unaprijed otpisan, a istodobno su otvorene šanse za promjenom osobe u pravcu veće ljudskosti. Isto tako istinoljubiv čovjek ne isključuje, već naprotiv traži i promiče razgovor s osobom koja je možda posve drugačija od njega u svome razmišljanju i ponašanju. Čovjek prožet istinom ide za tim da drugome omogući da se taj drugi na njemu svojstven način ostvaruje do punine čovjštva kao i do punine vjerničkog uvjerenja, ukoliko je taj drugi otvoren prema Transcendentnom. Istinoljubiv čovjek vjeruje u drugog čovjeka, poklanja mu svoje povjerenje ne očekujući prethodno da taj drugi učini prvi korak.

Već sama riječ istinoljubiv ukazuje na to da se kod istine radi i o ljubavi i to stvarnoj ljubavi prema konkretnoj stvarnosti i prema konkretnom čovjeku. Kada se čovjek nekome povjераva, odnosno kada mu poklanja svoje povjerenje, tada se tog drugog voli, i govori mu se istina o sebi te mu se pristupa istinito. Povjerenje uvijek i jedino rađa se i razvija na istini i ljubavi. Bez ta dva temelja ono je nepotpuno, besperspektivno i neplodno. Tko oskudijeva na istinoljubivosti, taj oskudijeva i na povjerenju i na prijateljstvu.

3. ISUS JE APSOLUTNA OČEVA ISTINA ČOVJEKU

Govoreći o istini kršćanin spontano misli na osobu Isusa Krista koja nije samo govorila istinu o Bogu i čovjeku nego koja je istovremeno bila istina. Isus je utjelovljenje pune istine Boga,² jer se u njemu ta istina objavila: „I Riječ je tijelom postala i nastanila se među nama. I mi smo promatrali slavu njegovu, slavu koju ima kao Jedinorođenac od Oca – pun milosti i istine“ (Iv 1,14). Isus je tako utjelovljenje istinitosti i vjernosti Oca, koji u njemu kao svojoj Riječi postaje čovjeku transparentnim u svijetu.³ „Tko je vidio mene, vidio je i Oca“ (Iv 14,9). To ujedno znači da se u središtu naše objave ne nalazi prvenstveno sistem dobro de-

finiranih istina, nego se u središtu naše vjere nalazi osoba Isusa iz Nazareta. Ta osoba je istina u sebi, ali je istovremeno milost i istina za nas. Ona je apsolutna Očeva istina čovjeku. Isus je, nadalje, istina ne samo po riječima koje govori nego i po svome cjelokupnom egzistencijalnom i povijesnom djelovanju, o kojem nam svjedoče njegovi učenici.⁴ Kod Isusa ne mogu se dijeliti kristologija i antropologija budući da one čine komplementarno jedinstvo. S jedne strane jedino u Kristu (pre)poznajemo punu istinu. A s druge strane Isus kao apsolutna istina čovjeku nadilazi samog čovjeka i njegovu istinu.⁵

Kao apsolutnu Očevu istinu čovjeku Isusa Krista krasi dimenzija ljubavi i dimenzija vjernosti, jer Isus je izraz Božje vjernosti i Božje ljubavi prema čovjeku. U Isusu ta vjernost i ljubav postaju najkonkretnijima i posve opipljivima, odnosno dokraja i nenadmašivo istinitima. Svoju od pamtivijeka prema čovjeku usmjerenu ljubav Otac čini transparentnom i dohvatljivom u krhkom tijelu svoje Riječi; potvrđuje i opečaćuje krvlju vlastitog Jedinorođenca. Paralelno s ljubavlju i Očeva vjernost i dosljednost prema čovjeku doživljavaju u Isusu svoj vrhunac. Isus je „apsolutna objava vjernosti Boga i Onaj koji u ime čovječanstva u vjernosti odgovara Bogu. U apsolutnom povjerenju u Očevu vjernost umirući Isus povjераva svoj život Ocu.“⁶ Stoga je cijeli Novi zavjet prožet iskustvom svjedočanstva koje govori o Isusu kao posredniku saveza i o Isusu kao vjernom svjedoku Oca.

Shvaćanje Isusa kao istine bilo bi nepotpuno ukoliko se ne bi uzelo u obzir Duha Svetoga. Već za Isusovog javnog djelovanja taj Duh je u Isusu na djelu. Snagom Svetog Duha Isus zapo-

² BALTHASAR, H. U. von, „Wahrheit und Leben“ – in: Concilium, 3 (1967), 40–43, ovdje 40.

³ HÄRING, B., „Frei in Christus, Moralthologie für die Praxis des christlichen Lebens“, Band II, Freiburg–Basel–Wien, 31980, 23–24.

⁴ GIBLET, J., „Aspekte der Wahrheit in Neuen Testament“ – in: Concilium, 9 (1973), H. 3, 169–173, ovdje 171.

⁵ HÄRING, nav. dj., 30.

⁶ Isto, 74.

činje svoje spasenjsko djelovanje (Lk 4,14). Duha obećaje svojim učenicima kao silu koja ne samo da tješi nego koja uvodi u istinu jer je Duh istine (Iv 14,17) i koja upućuje u ispravnost ljudskog i vjerničkog djelovanja (Iv 14,26). Tako je Duh istine nedjeljiv od Krista. Taj Duh Sveti „koji izlazi od Oca i Sina (ili od Oca po Sinu) osobni je dar istine u ljubavi i ljubavi u istini.”⁷

Nakon kratkog biblijsko-teološkog govorenja o Isusu kao istini sigurno nas zanima pastoralno-teološko gledanje Isusovog ponašanja kao istinoljubive osobe i kao osobe koja je ulijevala povjerenje ljudima s kojima se susretala na svojem životnom putu. O tome je riječ u t. 4.

4. ISUSOVA ISTINOLJUBIVOST PREMA LJUDIMA

Tvrđnju da istinoljubiva osoba oko sebe širi i gradi ozračje povjerenja i prijateljstva moramo verificirati na nekom, odnosno na nečijem iskustvu. Provjera tvrdnje nam je lakša i uvjerljiva ako se događa na nama poznatoj osobi. Tim više ako sami imamo određeni odnos prema njoj i ako je osobni život te osobe dostupan javnosti ne izmičući kritici te iste javnosti. Riječ je ovdje o osobi Isusa Krista iz Nazareta prema kojem svatko od nas njeguje određen osobni odnos. Ta osoba je svoj život i svoje cjelokupno životno djelo stavila pred sud javnosti svojih tadašnjih suvremenika. Evanđelist Ivan nam navodi Isusove riječi u trenutku saslušanja: „Ja sam javno govorio svijetu. Ja sam uvijek učio u sinagogi i u hramu gdje se skupljaju svi Židovi. Ništa nisam rekao tajno” (Iv 18,20).

Isus nam je važan u dvostrukom smislu. Najprije, on je idealan primjer ili model istinoljubiva čovjeka koji na temelju svoje istinoljubivosti, a kojom je prožeto cjelokupno njegovo biće, s povjerenjem susreće svaku osobu na svojem životnom putu. Nošen istinoljubivošću Isus nikome ne uskraćuje svoje povjerenje niti izigrava ičije povjerenje. Bez obzira na cijenu kontinuirano ostaje vjeran u povjerenju prema osobama. Stoga vjernost i ljubav uvijek krase njegovu istinoljubivost. I u trenucima izigravanja njegova povjerenja, kao i u časovima kada

mu se pristupa neistinito – želeći mu namjestiti stupicu – Isus ne dokida povjerenje niti dovodi u pitanje vjernost i ljubav prema čovjeku. Kao drugo, taj isti Isus iz Nazareta naš je Učitelj koji nas po svome Duhu uvodi i uči kako u istinoljubivosti, tako i u stvaranju i njegovanju međusobnog povjerenja. Taj Duh nije samo „Duh istine” nego on je istina koja svjedoči o Isusu (usp. 1 Iv 5,6). Zatvoriti se tome Duhu i prakticirati povremenu ili trajnu neposlušnost njemu znači istovremeno neposlušnost samome Učitelju. Jer Duh Sveti je najprisniji i najautentičniji Isusov svjedok.

Želeći dovesti čovjeka u vječno zajedništvo s Ocem na nebesima, Isus započinje stvaranje zajedništva među ljudima. To zajedništvo gradi autoritetom svoje osobe koju krase dvije osobine: ljubav prema istini i povjerenje prema čovjeku. Iz perspektive svojeg Božjeg sinovstva Isus iznosi istinu o čovjeku. Vjernost jednoj i drugoj istini, koje se ne isključuje već nadopunjuje, čini Isusovu istinoljubivost. S tom istinoljubivošću najuže je povezano i povjerenje koje Isus unosi u svaki susret s čovjekom. Prema Isusu nema nevažnog čovjeka, nema nijednog čovjeka koji ne bi bio dostojan njegova povjerenja. Ukoliko netko dobije Isusovo povjerenje, taj se protivi Isusovoj istinoljubivosti koja uključuje svakog čovjeka.

Tijekom svoga javnog djelovanja Isus se susreće s dvije grupe osoba. Prvu čine one osobe koje na Isusovo povjerenje odgovaraju s jednakim povjerenjem te postaju njegovim učenicima i prijateljima. Drugu grupu čine osobe koje na Isusovo povjerenje reagiraju djelomičnim povjerenjem, ravnodušno ili čak izrazitim nepovjerenjem, pa postaju Isusovi protivnici ili neprijatelji.

4.1. Isusova istinoljubivost prema istomišljenicima i prijateljima

U svom djelovanju Isus ne polazi od idealiziranog i apstraktnog čovjeka, nego od čovjeka u njegovoj konkretnosti i takvosti. Takav pristup omogućuje mu da među osobama razli-

⁷ Isto, 28.

čitih naravi i karaktera stječe svoje istomišljenike i prijatelje. Na Isusovo povjerenje osobe odgovaraju svojim povjerenjem. U prvom, odnosno u prvim susretima povjerenje je više manje spontano, ali ono još nije prošlo ni izdržalo sve kušnje na koje će tek biti stavljeno. Već na samom početku susreta i druženja Isus otkriva istinito u osobama koje mu se približavaju više od drugih. Isto tako te osobe otkrivaju istinoljubivost kod Isusa. Ona ih izaziva i privlači. Ne mogu ostati ravnodušnima prema toj istinoljubivosti u njemu.

Iznenadujuće kod Isusa je i to da on u prvoj fazi zajedničarenja sa svojim prijateljima i istomišljenicima ne nameće uvjete koji traže promjenu karaktera na licu mjesta ili promjenu srca bez osobnog pristanka i razumijevanja. Ne želi da tek rođeno povjerenje optereti radikalnim zahtjevom. Već svojim propovijedanjem i činjenjem postupno dovodi osobe do prihvaćanja tih radikalnih zahtjeva. Dopušta da osobe u njegovu najužem krugu budu neko vrijeme i u predisusovskom odnosu u starozavjetnom shvaćanju u kojem je vrijedilo „Oklo za oko, zub za zub“ (Mt 5,38). Na taj način Isus omogućuje da osoba doživi njegovo povjerenje kao nešto stvarno i nenamješteno, koje dopušta da se čovjek potpuno uvodi u svu životnu istinu. Nakon što međusobno povjerenje između Isusa i njegovih učenika dosegne određeni stupanj, Isus ide do kraja jer želi biti vjeran svojoj istinoljubivosti. Razotkriva svu istinu o sebi, ali i o svojim učenicima i njihovoj sudbini. U tome trenutku Isusova istinoljubivost vrši istodobno dvije funkcije: stavlja na odlučnu probu povjerenje učenika prema Isusu i ujedno omogućuje stvaranje temeljitijeg povjerenja učenika prema njemu. Isus ostaje postojan u svojoj istinoljubivosti kojom nenametljivo potvrđuje svoje povjerenje s učenicima. Poslije govora o kruhu života Učitelj provocira svoje učenike: „Zar ćete i vi otići?“ (Iv 6,66). U tome trenutku nastupa istinoljubivo i istovremeno iskušava je li njegova istinoljubivost dovoljno jak temelj za povjerenje njegovih učenika prema njemu. Tim Isusovim izazovom povjerenje između njega i apostola nije dovedeno u pitanje. Drugom zgodom Isus će radi istinoljubivosti na prvi pogled staviti u pitanje povjerenje svojih

učenika. To je zgodno u kojoj Isus prvi put navješćuje svoju smrt i uskrsnuće (Mt 16,21–23). Odatle i Petrova reakcija na Isusovo proricanje o smrti: „Nek ti Bog bude milostiv, Gospodine! Bože sačuvaj! Tebi se takvo što ne smije dogoditi!“ Isusov odgovor na to: „Sotono, idi mi s očiju! Ti si sablazan za me jer tvoje misli nisu Božje, već ljudske.“ Time je povjerenje bilo ponovno stavljeno na kušnju.

U svojoj istinoljubivosti Isus ide do kraja, a povjerenje između njega i njegovih učenika u završnu fazu u trenutku kada Isus zahtijeva da se učenici ponašaju poput njega i u skladu s njegovim ponašanjem na Posljednjoj večeri. „Dakle, ako ja, Gospodin i Učitelj, oprah vama noge, i vi ih morate prati jedan drugomu. Dao sam vam primjer, da i vi činite kako ja učinih vama. Zaista, zaista, kažem vam, nije sluga veći od gospodara niti je poslanik veći od onoga koji ga šalje. Kad to znate, blago vama ako to i činite!“ (Iv 13,14–17). Taj na kraju najradikalniji zahtjev bio je normalna posljedica Isusovog izrazitog osobnog odnosa s učenicima. A to je bio odnos međusobnog povjerenja temeljen na istinoljubivosti. To će povjerenje doživjeti najveću krizu uoči i za vrijeme Isusove smrti da bi bilo ponovno i neponovljivo uspostavljeno uskrsnim iskustvom, intervencijom Isusova i Očeva Duha.

4.2. Isusova istinoljubivost prema onima koji drugčije misle

Na svome životnom putu Isus se susretao i s osobama koje su, izazvane njegovim riječima i djelima, reagirale agresivno i služile se intrigama i na koncu tražile njegovu smrt. Susretao se s osobama koje nisu bile njegovi izravni protivnici, ali su drugčije mislile od njega. Kod jednog dijela osoba (farizeja i književnika) Isusova istinoljubivost postala je zaprekom povjerenju između njega i tih osoba. I to zato što je Isus u svojoj istinoljubivosti zakon, subotu i propis podredio ljubavi i čovjeku. Takvo tumačenje farizeji i književnici nisu htjeli prihvatiti jer nisu bili spremni na promjenu osobnog mišljenja i djelovanja. Isus je raskrinkao njihov dvostruki moral koji je naoko zagovarao i demonstrirao

pravednost, a u srcima je zadržavao nepravednost i licemjerje (usp. Mt 23,13.28). Izazvani tom Isusovom odlučnošću pojedinci se od Isusovih protivnika pretvoriše u njegove neprijatelje. A svoju želju i osobnu osvetu prebaciše na teološko-političku razinu pozivajući se na volju naroda i na njegovu dobrobit. „Bolje je da jedan čovjek umre umjesto naroda“ (Iv 18,14).⁸

Bilo je osoba čije se uvjerenje nije podudaralo s Isusovim no ipak je tim osobama Isusova istinoljubivost i njegovo tumačenje i življenje istine bilo povodom povjerenja prema njemu. Kao tipičan primjer Evanđelje nam spominje Nikodema koji je i sam bio farizej i član židovskog Velikog vijeća (Iv 3,1–21). Taj primjer govori o obostranom poštovanju i povjerenju. Dolazi do dijaloga između dviju osoba koje različito gledaju na čovjeka i svijet i različito tumače kraljevstvo Božje. Isus nastupa spontano i prijateljski, otvoreno izlažući svoju viziju kraljevstva Božjega. Nikodem sluša pažljivo, kritički pita iznoseći svoje prigovore i argumente. Razgovor s Nikodemom je model razgovora koji nas upućuje u dijalog s osobama koje od nas drugačije misle. „Isus ovdje postupa s protivnikom kao s razumnim i razboritim čovjekom, čiji se argumenti shvaćaju ozbiljno. Drugi važi kao protivnik, ali ne kao neprijatelj.“⁹ Isus zajedno sa svojim sugovornikom traži istinu bez obzira što je sam uvjeren da je posve u pravu. Ne izbjegava dijalog niti traži izgovor za njegovo izbjegavanje.

Posve drugačije je završio susret i razgovor između Isusa i Pilata, premda je započeo veoma pozitivno (Iv 18,28–40).¹⁰ U susret Pilat ulazi ozbiljno. Ne želi na brzinu osuditi Isusa. Naprotiv, želi stvoriti svoj vlastiti sud o njemu. Ne gleda u Isusu samo onakvu osobu kakvu mu prikazuju Isusovi tužitelji. Poštiva vjerničko Isusovo uvjerenje. Svojim pitanjem: „Što je istina?“ (Iv 18,38) Pilat izražava više od običnog retoričkog pitanja. Ono je izraz Pilatove neodlučnosti i kolebljivosti. Razgovor nije uspio. Pilat nije djelovao istinoljubivo i ne po najdubljem osobnom uvjerenju, već je djelovao na temelju straha i političke kalkulacije. Popustio je pritisku mase koja ga je ucjenjivala: „Ako ovoga oslobodiš, nisi prijatelj caru“ (Iv 19,12). Ustvari, „Pilata nije Isusov neprijatelj, ali djeluje

kao neprijatelj, jer izbjegava posljedice istine.“¹¹

Iz opisanih susreta, a isto tako iz tolikih drugih ovdje nespomenutih, ali u Evanđelju zapisanih, proizlazi Isusovo ophođenje s ljudima za koje je karakteristično kako jasnoća i postojanost vlastitog uvjerenja, tako i spremnost za dijalog, razumijevanje i poštivanje drugoga, kao i spremnost da se s tim drugim zajednički traži istinito.¹²

5. KRŠĆANINOVA ISTINOLJUBIVOST NA ISKUŠENJU?

Istinoljubivost kao temeljna čovjekova vrijednost nije izgubila na svojoj aktualnosti i važnosti ni u životnim i društvenim prilikama u kojima sada živimo. Naprotiv, ona sve više dobiva na cijeni iako je njezino ostvarivanje u svojevrsnoj krizi i to u svim dijelovima društva, uključujući i Crkvu. A u krizi je zato što je čovjek kao njezin vidljivi nosilac i promicatelj u krizi. Taj današnji čovjek neprestano je u napaсти da upotrebljava najmanje dva – ako ne i više kriterija – u gledanju i procjenjivanju vlastitih i tuđih stavova, u procjeni istih ili sličnih događaja. Primjena različitih i oprečnih kriterija ne dopušta da se osoba susreće, doživljava i ocjenjuje istinoljubivo. To isto vrijedi i za događaje. Stoga se opravdano nameće pitanje koliko i suvremeni kršćani doprinose krizi istinoljubivosti u današnjem svijetu?

5.1. (Ne)prihvatanje Isusovog modela istinoljubivosti

Za kršćanina danas nije prvotno pitanje da li se on kao čovjek i vjernik nalazi u krizi istinoljubivosti? To je, ustvari, drugotno pitanje. Prvotno pitanje odnosi se na kršćaninovo prihvaćanje, odnosno neprihvatanje Isusovog mo-

⁸ BÖCKLE, F., „Jesus und seine Freunde“ – in: KUTSCHI N. (izd.), „Ein Wahrer Mensch. Was sagt die Bibel über Jesus?, Freiburg–Basel–Wien, 1987, 24–36, ovdje 28.

⁹ Isto, 29.

¹⁰ Isto, 29.

¹¹ Isto, 30.

¹² Isto, 31–32.

dela istinoljubivosti. Tome prethodi (ne)postovjećenje s tim modelom, ustvari, s osobom koja je živjela taj model. Jer prihvaćanjem tog modela suzbija se svaka kriza istinoljubivosti kod kršćanina. On ne podliježe napasti dvostrukih kriterija i dvostrukog morala. Osim toga pozitivno izazovno djeluje na osobe čija je istinoljubivost na iskušenju. I obratno, neprihvaćanjem Isusovog modela istinoljubivost dolazi najprije u iskušenje, a zatim zapada u krizu. Najprije nestaje istinoljubivosti prema samome sebi, zatim prema drugima oko sebe. Zajedno s njom zapada u krizu i međusobno povjerenje. Međusobni odnosi se opterećuju, a u krajnjoj liniji nerijetko dovode u pitanje. Primjer za to su dijade, trijade i velike grupe ljudi.

Da bi model Isusove istinoljubivosti vjernik mogao uzeti za uzorni model, nužno je da taj vjernik u Isusu prihvaća utjelovljenu istinu. I to Isusa kao istinu u sebi i kao apsolutnu Očevu istinu za čovjeka. S obzirom na to prihvaćenje mnogim vjernicima nedostaje vjere i poniznosti. Ne prihvaćaju tu istinu u evanđeoskoj radikalnosti i dosljednosti, već ju odviše interpretiraju izvanevanđeoskim tumačenjima koja relativiziraju Isusa kao istinu u shvaćanju, ali i u nasljedovanju. Time se istodobno ugrožavaju dvije dimenzije istine, a to su ljubav i vjernost. I jednu i drugu se poima na isuviše subjektivan način te je u opasnosti da završi, a često i završava u kršćanskom subjektivizmu.

Pored prihvaćanja Isusa kao utjelovljene istine današnji kršćani suočavaju se i s teškoćom prihvaćanja Isusovog modela istinoljubivosti prema ljudima. Teškoće se javljaju već na relaciji prema istomišljenicima i prijateljima. Još veće poteškoće doživljavaju kršćani u odnosima prema onima koji drugačije misle. Upravo je zbog toga danas opterećenost međuljudskih odnosa kako u zajednicama i sredinama gdje žive samo kršćani, tako i u zajednicama različitih pogleda na svijet više nego očigledna. Opravdano je zato govoriti o iskušenju istinoljubivosti u kršćanskoj obitelji, u redovničkoj zajednici, u pastoralnom timu itd.

5.2. Konkretno (ne)ostvarivanje međusobnog povjerenja

Ako je istinoljubivost danas kod mnogih

kršćana u stanovitoj krizi, onda je istovremeno u krizi i međusobno povjerenje koje se temelji upravo na istinoljubivosti. Već prije smo konstatirali da Isusovu istinoljubivost krase dimenzija ljubavi i dimenzija vjernosti. I jedna i druga dimenzija je danas na iskušenju. Erich Fromm je još pedesetih godina ovog stoljeća tvrdio da su u zapadnoj civilizaciji bratsku ljubav, majčinsku i erotsku ljubav u puno slučajeva zamijenili oblici pseudo-ljubavi koji su, zacijelo, oblici dezintegracije ljubavi.¹³ U toj istoj civilizaciji čovjek se otuđuje od sebe, od svoga bližnjega, čak i od prirode.¹⁴ Posljedica toga je prakticiranje neautentičnih međuljudskih odnosa. A gdje se međusobno komunicira neautentično ne može se govoriti ni o povjerenju ni o istinitosti. Isto tako povjerenje i istinoljubivost vrlo često ugrožavaju čovjekova nedosljednost i nevjernost koje on prakticira u svakidašnjem susretanju s čovjekom pored sebe. Nedosljednost i nevjernost kako prema osobi, tako i prema zadanoj riječi i konačno prema Bogu je, ustvari, pomanjkanje ljubavi.

Gdje je izlaz iz toga? Kako konkretno ostvarivati međusobno povjerenje? Moramo se ponovno vratiti istinoljubivosti kao temelju povjerenja. Istinoljubiv čovjek nije samo korektan čovjek u svojim odnosima s drugom osobom (etika korektnosti) nego je više od toga. To znači da je istinoljubiv čovjek u svome opnošenju s ljudima nošen etikom zlatnog pravila: „Sve što želite da ljudi čine vama, činite i vi njima“ (Mt 7,12). Ta maksima najuže je povezana s evanđeoskim zahtjevom: „Ljubi svoga bližnjega kao samoga sebe“ (Lk 10,27). Stoga „židovsko-kršćanska norma bratske ljubavi potpuno je drugačija od etike korektnosti. Ona znači voljeti svoga bližnjega, tj. osjećati se odgovornim za njega, istovjetnim s njim, dok etika korektnosti znači ne osjećati se odgovornim, istovjetnim, već udaljenim i odvojenim, ona znači da treba poštivati pravo bližnjega, ali ne i voljeti ga. Nije slučajno da je zlatno pravilo postalo danas najpopularnija vjerska maksima, budući da se ono može interpretirati u smislu

¹³ FROMM, nav. dj., 77.

¹⁴ Isto, 79.

etike korektnosti, ono je vjerska maksima koju svatko razumije i voljan je da je prakticira. Ali prakticiranje ljubavi mora započeti uočavanjem razlike između korektnosti i ljubavi.¹⁵ Drugim riječima potpuna istinoljubivost postiže se bezuvjetnim prihvaćanjem i voljenjem drugoga pored sebe. U tome voljenju se ostaje dosljednim i vjernim. Poklanja se povjerenje čovjeku pored sebe ne zato što ga se samo poštuje i cijeni nego zato što ga se prije svega voli. Proigrano povjerenje uvijek je, ustvari, izigrana ljubav. Umjesto ljubavlju odgovara se nečim što se u biti protivi ljubavi. Takvo nešto duboko pogađa osobe i donosi negativno iskustvo čovjeku protiv kojeg se taj mora boriti u idućem koraku povjerenja bilo prema istoj, bilo prema drugoj osobi. Povjerenje se stoga ne može i ne smije jamčiti zakonom, prisilom i strahom. Ono proizlazi iz osobnog uvjerenja koje je nošeno ljubavlju iz koje se ulazi u eventualni riziko neuspjeha i u stvarnost praštanja, ako je povjerenje izigrano.

Istinoljubiv čovjek ne očekuje da druga osoba započne dijalog ili da ga ponovno uspostavi ukoliko je došlo do prekida, već on sam započinje i nastavlja dijalog. Ne očekuje prvotno ljubav od drugog čovjeka, nego tog drugog preusreće svojom ljubavlju. Istinoljubiv čovjek ne sužava i ne dokida svoje povjerenje prema drugima ako mu je netko proigrao povjerenje, postavši nedosljedan i nevjeran u komunikaciji i u datom obećanju. Njegova istinoljubivost ga potiče na praštanje i ujedno omogućuje to praštanje. Budući da istinoljubiv čovjek ne samo da poštuje nego i voli drugoga pored sebe, ulazi u riziko povjerenja uvjeren da na taj način usrećuje drugoga pored sebe i pridonosi njegovom spasenju.

6. ZAKLJUČAK

Čovjek koji osobno i bezrezervno vjeruje Bogu ozbiljno uzima Isusa kao apsolutnu Očevu istinu čovjeku. U toj Riječi prepoznaje i prihvaća Očevu vjernost i ljubav prema samome sebi. Isusova istinoljubivost prema ljudima postaje kriterijem njegova mišljenja i djelovanja. Za tu Isusovu istinoljubivost bilo je karakteristično da nije polazila od idealiziranog i apstraktnog, nego uvijek samo od čovjeka u njegovoj konkretnosti i takvosti. Tom čovjeku Isus pristupa istinoljubivo i s povjerenjem. Kako prema suistomišljeniku i prijatelju, tako i prema onome koji drugačije misli i radi. Za Isusa je uvijek odlučujući razgovor i njegova vjernost bližnjemu. Strana mu je predrasuda i etiketa koju netko nosi, a koju su mu drugi prilijepili ili ju je sam „prilijepio“. Povjerenje prema čovjeku uvijek gradi istinito jer mu je stalo do autentičnog komuniciranja s drugim. A to je komuniciranje uvijek prožeto istinom i ljubavlju prema osobi s kojom se komunicira.

Istinoljubivost kao temeljna čovjekova vrijednost danas je u krizi i kod samih kršćana. Izlaz iz te krize je u radikalnom prihvaćanju Isusovog modela istinoljubivosti. Time pojedinac postaje nosiocem i promicateljem istinoljubivosti koja stvara povjerenje gdje ga nema, a razvija ga tamo gdje ono već postoji, makar samo u zametku. Kršćanin se ne ponaša samo kao korektan čovjek prema osobama oko sebe, nego on misli i djeluje na temelju zlatnog pravila koje uključuje dimenzije voljenja drugoga i odgovornost za tog drugoga. Bezuvjetnim prihvaćanjem i voljenjem drugoga pored sebe postiže se potpuna istinoljubivost.

¹⁵ Isto, 116.